

УДК 347.441.14:338.43

JEL Classification: H71; Q14

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6\(39\).142-153](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6(39).142-153)

Д. П. Шинкар, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Ключові елементи механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників

В статті висвітлюються особливості надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам на основі дослідження еволюційної трансформації форм такої підтримки. Обґрунтовано доцільність формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, визначені концептуальні підходи до його побудови та змісту й означені ключові елементи. На основі авторського підходу щодо розуміння поняття «механізм» та висвітлених вітчизняних особливостей надання державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників запропоновано авторське трактування поняття «механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників».

сільськогосподарські товаровиробники, державна фінансова підтримка, механізм державної фінансової підтримки, пряма підтримка, непряма підтримка, податкові пільги, спеціальний режим оподаткування, бюджетні дотації, бюджетні субсидії

Д. П. Шинкар, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Ключевые элементы механизма государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей

В статье рассматриваются особенности предоставления государственной финансовой поддержки сельскохозяйственным товаропроизводителям на основе исследования эволюционной трансформации форм такой поддержки. Обоснована целесообразность формирования механизма государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей, определены концептуальные подходы к его построению, содержанию, представлены ключевые элементы. На основе авторского подхода к пониманию понятия "механизм" и отечественных особенностей предоставления государственной финансовой поддержки сельскохозяйственным товаропроизводителям, предложена авторская трактовка понятия "механизм государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей".

сельскохозяйственные товаропроизводители, государственная финансовая поддержка, механизм государственной финансовой поддержки, прямая поддержка, косвенная поддержка, налоговые льготы, специальный режим налогообложения, бюджетные дотации, бюджетные субсидии

Постановка проблеми. В сучасних умовах поглиблення світових інтеграційних та глобалізаційних процесів аграрний сектор національної економіки має потужний потенціал задля забезпечення продовольчої безпеки, задоволення потреб населення у безпечних та якісних продуктах харчування, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, збільшення експортного потенціалу України та завоювання лідируючих позицій в світовій торгівлі, формування сприятливого інвестиційного клімату, а також формування самодостатніх територіальних громад у сільській місцевості й поступового відродження і розвитку сільських територій.

Водночас, реалії функціонування аграрного сектору супроводжуються складними і суперечливими процесами та явищами, нагромадженням проблем, обумовлених як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, серед яких, як проблеми, пов'язані із специфікою сільськогосподарського виробництва (природно-кліматичні фактори, сезонність виробництва, підпорядкованість виробництва біологічним законам тощо), так і проблеми, зумовлені відсутністю цілісної стратегії

розвитку аграрного сектора, недостатньою ефективністю проваджуваних реформ та подекуди конфліктним характером трансформаційних процесів. Все це ускладнює можливості реалізації наявного потенціалу аграрної сфери національної економіки та знижує спроможність сільськогосподарських товаровиробників до сталого розвитку, що вимагає активізації участі держави в забезпеченні сільськогосподарських товаровиробників фінансовою підтримкою.

Таким чином, одним з актуальних питань сьогодення є дослідження особливостей надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, механізму її формування та функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників та розвитку аграрного сектора національної економіки постійно знаходиться в полі зору вітчизняних науковців і практиків. Впродовж останніх років ці питання активно досліджують: Васільєва Л. [1], Конєва І. [3], Куницький К. [6], Кушнір С. [7], Лебідь В. [8], Мазур Ю. [9], Онисько С. [10], Осіпова А. [12], Павлова Г. [13], Панухник О. [14], Прунцева Г. [23], Давидов Г., Шалімова Н., Магопець О., Лисенко А. [11; 26], та інші. Разом з тим, варто зазначити, що в економічній літературі недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з визначенням концептуальних основ формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників та його основних елементів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей функціонування вітчизняної системи державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників та висвітлення на цій основі концептуальних підходів до формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників з означенням його ключових елементів.

Виклад основного матеріалу. Основні засади державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення визначено Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV (із змінами) [18]. Даний Закон визначає принципи державної підтримки сільського господарства України, види, порядок та обсяги її надання, суб'єктів та об'єкти державної фінансової підтримки.

Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників здійснюється у формі: прямої підтримки (прямі виплати виробникам сільськогосподарської продукції) та непрямой підтримки (податкові пільги, відстрочення або розстрочення сплати податкових зобов'язань, формування державних резервів, надання дорадчих послуг), в тому числі визначення організаційних засад функціонування системи гарантування кредитів малих виробників сільськогосподарської продукції, у тому числі сімейних фермерських господарств.

Надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам в Україні почало здійснюватися з 1991 року, проте до 2017 р. її лєвова частка надавалась у формі непрямой підтримки, базуючись на використанні системи податкових пільг (спеціальний режим оподаткування у формі фіксованого сільськогосподарського податку та спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість).

Протягом тривалого періоду часу оподаткування сільськогосподарських товаровиробників вирізнялося наявністю спеціального режиму оподаткування, який діяв (протягом 1999-2014 рр.) у формі фіксованого сільськогосподарського податку

(далі ФСП) [22] та сплата якого звільняла його платника від необхідності сплати інших актуальних на той час податків (податку на прибуток підприємств; плати (податку) за землю; податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; комунального податку; збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету; збору до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; збору на обов'язкове соціальне страхування; збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України; збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; збору до Державного інноваційного фонду; плати за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності; збору за спеціальне використання природних ресурсів щодо користування водою для потреб сільського господарства).

Впродовж 2003-2010 рр. до механізму спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників вносилися корективи, пов'язані із розширенням об'єктів оподаткування, зміною ставки податку, виключення з переліку податків та зборів, які заміщав ФСП збору до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, а також збору до Державного інноваційного фонду (через їх скасування), виведення зі складу ФСП збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та збору на обов'язкове соціальне страхування, податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (внаслідок чого сплата даних податків і зборів сільськогосподарськими товаровиробниками почала здійснюватися на загальних підставах).

Прийняття Податкового кодексу України (далі ПКУ) внесло деякі зміни в ряд елементів ФСП [15]. Починаючи з 2011 р. платники ФСП не були платниками податку на прибуток підприємств, земельного податку (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського товаровиробництва), збору за спеціальне використання води та збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності). Всі інші податки і збори підлягали сплаті в порядку і розмірах, встановлених ПКУ, а єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – в порядку, визначеному Законом «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [20].

Наприкінці 2014 р. з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» ФСП було приєднано до спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності у формі платників єдиного податку четвертої групи [16]. Для платників єдиного податку четвертої групи передбачено звільнення від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на прибуток підприємств, податку на майно (в частині земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського товаровиробництва) та рентної плати за спеціальне використання води. Зазнали змін, у порівнянні з ФСП, певні елементи єдиного податку четвертої групи: об'єкт оподаткування (віднесено лише земельні ділянки права користування якими були зареєстровані відповідно до земельного законодавства), база оподаткування (якщо для ФСП вона визначалася виходячи з нормативно-грошової оцінки землі станом на 1 січня 1995 року, то для розрахунку єдиного податку використовувалася нормативно-грошова оцінка станом на 1 січня звітного року з урахуванням індексації), підвищено ставки податку.

Спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість (далі ПДВ) був запроваджений в Україні з 1999 р. [21].

З прийняттям Податкового кодексу України дія спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників була продовжена. Стаття 209 ПКУ визначала спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства, зокрема, було передбачено, що резидент, який провадить підприємницьку діяльність у сфері сільського та лісового господарства й рибальства, може обрати спеціальний режим оподаткування. Його особливість полягала в тому, що сума податку, яка нараховувалася на вартість поставлених сільськогосподарських товарів/послуг власного виробництва, не сплачувалася до бюджету, а повністю залишалась у розпорядженні товаровиробника з метою відшкодування податку за придбані товари/послуги, з яких сформовано податковий кредит, а у разі наявності залишку – використовувалась на виробничі цілі.

Подальші зміни, внесені до ст. 209 ПКУ, які набрали чинності з 1 січня 2016 року [17] були спрямовані на скасування спеціального режиму ПДВ, яке відбувалося у два етапи. На першому етапі (впродовж 2016 р.) у розпорядженні сільськогосподарського товаровиробника залишалася частка суми ПДВ, розмір якої залежав від галузі виробництва. Відповідно до ст. 209 ПКУ (п. 209.2 пп. 209.2.2) було встановлено, що за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій із зерновими й технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва) на спеціальних рахунках, відкритих сільськогосподарським підприємствам, залишається 50% від суми ПДВ; за операціями із зерновими та технічними культурами – 15%; за операціями з продукцією тваринництва – 80%. Ці суми залишалися у розпорядженні сільськогосподарських товаровиробників для використання у виробництві сільськогосподарських товарів/послуг.

У 2017 році, на вимогу Міжнародного валютного фонду та Світового банку, Україна повністю скасувала спеціальний режим оподаткування ПДВ та перейшла на використання прямих дотацій.

Слід зазначити, що за весь період незалежності, наша держава крім податкових пільг використовувала й прямі субсидії, проте їх питома вага в загальних обсягах державної фінансової підтримки була занадто низькою й відповідно, дія – неефективною.

Потягом останніх років державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників зазнала кардинальних змін, що пов'язано із зміною пріоритетності непрямой підтримки на пряму фінансову підтримку.

Основними напрямками державної фінансової підтримки, яка надається за рахунок бюджетних коштів нині є:

- підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції;
- підтримка розвитку фермерських господарств;
- часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;
- підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів;
- підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства;
- надання сімейним фермерським господарствам додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб - членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- підтримка страхування сільськогосподарської продукції;
- відшкодування втрат від пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- підтримка сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі;
- підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції;
- підтримка виробників картоплі;
- підтримка сільськогосподарських товаровиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь [18; 19].

Для кожного з означених напрямів державної підтримки затверджуються відповідні порядки надання коштів, які визначають механізм отримання бюджетних коштів та перелік умов, за дотримання яких сільськогосподарські товаровиробники можуть претендувати на державну допомогу.

Загальними умовами майже всіх напрямів є те, що на державну фінансову підтримку не можуть розраховувати сільськогосподарські товаровиробники:

- які мають заборгованість зі сплати податків та зборів;
- яких визнано банкрутами чи щодо яких порушено справу про банкрутство;
- які перебувають у стадії ліквідації;
- у яких раніше було виявлено факти незаконного одержання та/або нецільового використання бюджетних коштів.

Досліджуючи тенденції зміни обсягів бюджетних коштів, які впродовж останніх років спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, слід вказати на їх позитивну динаміку впродовж 2017-2018 рр., та негативну за 2019 р. та 2020 р. Якщо в абсолютному значенні видатки Державного бюджету у 2020 р. порівняно із 2015 р. зросли у 2,3 рази, то у відсотках до загальних видатків Державного бюджету вони відповідають показникам 2015 року. Тобто за останні два роки, незважаючи на розширення напрямів надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, обсяг коштів, який закладається у Державний бюджет на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників зменшується [24].

З метою аналізу ефективності державної підтримки сільського господарства, звернемося до даних Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка здійснює моніторинг та оцінку сільськогосподарської політики в розрізі декількох оціночних показників, основними з яких є загальна підтримка сільськогосподарських товаровиробників у % до ВВП та оцінка підтримки сільськогосподарських товаровиробників у % від випуску продукції сільського господарства. Показник загальної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у % до ВВП дає змогу визначити річну грошову вартість валового перерозподілу ресурсів від споживачів і платників податків на підтримку сільськогосподарських товаровиробників та включає оцінку заходів державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві. Як свідчать дані, наведені у табл. 1, впродовж 2016 - 2017 рр. спостерігалось негативне значення показників підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що характеризує політику підтримки як неефективну.

Таблиця 1 – Оціночні показники рівня державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні та країнах ЄС

Показники	Україна						Європейський Союз					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Питома вага сільського господарства у ВВП, %	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0	9,3	1,5	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4
Загальна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, % ВВП	0,29	-0,30	-0,08	0,68	0,81	0,48	0,64	0,65	0,64	0,65	0,63	0,66
Оцінка підтримки сільськогосподарських товаровиробників, % від випуску продукції сільського господарства	0,5	-1,4	-0,8	2,1	3,0	1,4	18,8	19,6	18,9	19,7	19,5	19,3

Джерело: складено автором на основі даних ОЕСР [25]

Найвищим рівень показників підтримки сільськогосподарських товаровиробників був у 2019 р., при цьому показник загальної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у % до ВВП в Україні перевищував аналогічний показник по країнам ЄС на 0,18 %. Співставляючи показники питомої ваги сільського господарства у ВВП України та країн ЄС, слід вказати на значне перевищення зазначеного показника в Україні порівняно із країнами ЄС, натомість підтримка сільськогосподарських товаровиробників, яка оцінюється у % від випуску продукції сільського господарства в країнах ЄС в десятки разів перевищує аналогічний показник по Україні (табл. 1). Отже, як свідчать наведені вище дані, ефективною державну фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників в Україні наразі визнати складно. Така ситуація є наслідком відсутності чітко сформованого та дієвого механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, функціонально спрямованого на створення сприятливих умов для здійснення сільськогосподарської діяльності, підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках та гарантування продовольчої безпеки населення.

Аналіз літературних джерел засвідчує відсутність підходів щодо трактування поняття «механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників», хоча наукові пошуки з даної проблематики ведуться [6; 10]. Для з'ясування основних підходів щодо формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників та його елементів слід визначитися безпосередньо з поняттям «механізм». Незважаючи на те, що цей термін має досить широке використання, однозначного підходу до трактування його сутності ми не знаходимо. Найбільш поширеними є наступні підходи до його розуміння:

- система, чи спосіб, що визначає порядок певного виду діяльності, деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію [2, с. 355];
- послідовність станів, процесів, які представляють собою які-небудь дії, явища; система, пристрій, який обумовлює порядок якого-небудь виду діяльності [4, с. 401];
- система цілей, функцій, методів, організаційної структури, суб'єктів та об'єктів управління, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління, що має вхідні посилки і результуючу реакцію [5, с. 13 – 14].

Узагальнюючи наведені підходи, можна стверджувати, що механізмом є своєрідна система, яка визначає порядок провадження певної діяльності та спрямована на досягнення конкретних результатів.

З урахуванням наведеного авторського підходу щодо розуміння механізму, як такого, та висвітлених особливостей вітчизняної системи державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, можемо визначити механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників як багатогранну систему фінансових відносин, які виникають між державою та сільськогосподарськими товаровиробниками у відповідному інституційному середовищі, базуються на певних принципах та умовах, передбачають застосування форм та інструментів, які здатні стимулювати виробництво сільськогосподарської продукції та забезпечити сприятливі умови для розвитку сільськогосподарських товаровиробників (рис. 1).

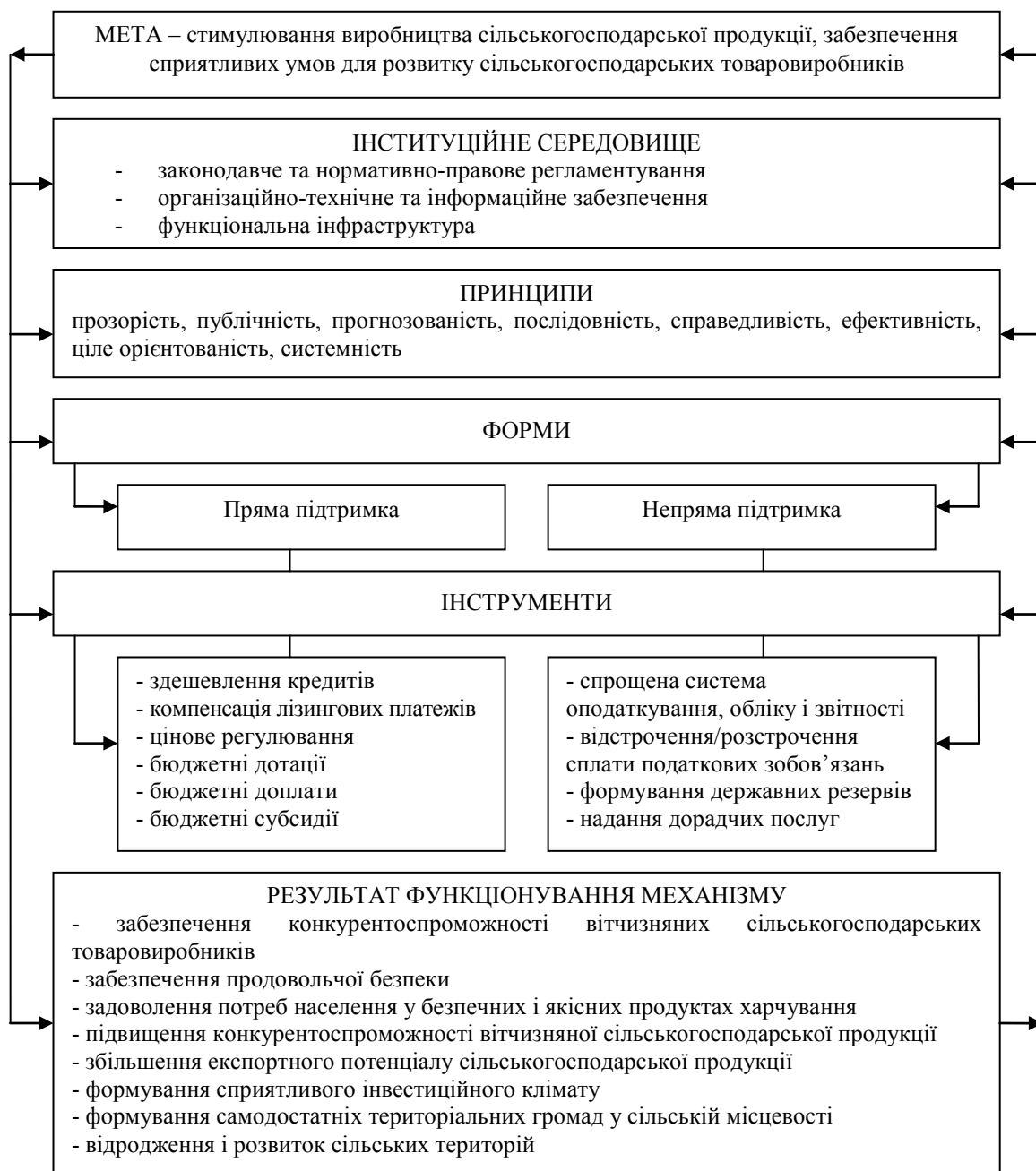

Рисунок 1 – Концептуальні підходи до формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників

Джерело: розроблено автором

Суб'єктом, на якого спрямована дія механізму державної фінансової підтримки, є сільськогосподарський товаровиробник, а ключовими елементами механізму виступають форми та інструменти надання фінансової підтримки, які характеризуються широкою різноманітністю та різноплановістю використання. Вважаємо, що такий підхід до формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників забезпечить дієвість його функціонування та ефективність системи надання державної фінансової підтримки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незважаючи на потужний потенціал вітчизняного аграрного сектора, він й досі залишається низько ефективним та неконкурентоспроможним, а ціла низка організаційних та фінансових проблем - нерозв'язаними, що зумовлює необхідність активної участі держави у подоланні негативних факторів та бар'єрів розвитку й забезпеченні належної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

На основі аналізу нормативно-правових актів, встановлено, що державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників здійснювалась впродовж всього періоду незалежності України, проте надавалась переважно у формі непрямой підтримки, базуючись на використанні системи податкових пільг (спеціальний режим оподаткування у формі фіксованого сільськогосподарського податку та спеціальний режим оподаткування ПДВ). Починаючи із 2017 р., зі скасуванням спецрежиму оподаткування ПДВ, пріоритетності набула пряма підтримка сільськогосподарських товаровиробників, однак порівняно із країнами ЄС її рівень залишається досить низьким, а оцінка показників підтримки свідчить про її неефективність. В напрямі вирішення проблем забезпечення ефективності державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, доцільним є формування механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, визначені концептуальні підходи до його побудови та змісту й означені ключові елементи. Механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників слід сприймати як багатогранну систему фінансових відносин, які виникають між державою та сільськогосподарськими товаровиробниками у відповідному інституційному середовищі, базуються на певних принципах та умовах, передбачають застосування форм та інструментів, які здатні стимулювати виробництво сільськогосподарської продукції та забезпечити сприятливі умови для розвитку сільськогосподарських товаровиробників.

Слід зазначити, що вітчизняний механізм державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників характеризується різноманітністю та різноплановістю використання інструментів впливу. Більшість із цих інструментів є характерними й для закордонної практики, причому принципи дії в окремих країнах мають дуже багато спільного з вітчизняною практикою, проте методи застосування мають відмінності у порядку, умовах та масштабах реалізації. Відтак перспективи подальших досліджень ґрунтуються на визначенні пріоритетних, з точки зору ефективності, методів застосування інструментарію державної фінансової підтримки у зарубіжній практиці та можливості її імплементації в Україні.

Список літератури

1. Васільєва Л.М. Державна підтримка аграрного сектору економіки країни в умовах функціонування в складі СОТ як основа забезпечення продовольчої безпеки. *Modern Economics*. 2019. №17. С. 55 – 60.
2. Економічна енциклопедія: у 3-х томах / за ред. С.В. Мочерного. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000-2002 р. 2664 с.
3. Конєва І.І. Державна фінансова підтримка підприємств АПК: стан та стратегія розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 802 – 807.

4. Краткий экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. Москва: Институт новой экономики, 2001. 1088 с.
5. Кульман А. Экономические механизмы: Пер. с франц. / под общ. ред. Н.И. Хрусталевой. Москва: Прогресс; Универс, 2003. 192 с.
6. Куницький К. С. Пріоритетні напрями удосконалення механізму державної фінансової підтримки аграрного сектору економіки України. *Управління розвитком складних систем*. 2019. №39. С. 126 – 132.
7. Кушнір С. Державна підтримка агропромислового комплексу. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Вип. 1, т. 2. С. 48 – 56.
8. Лебідь В.С. Організаційно-економічний механізм фінансового забезпечення аграрного виробництва : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Вінницький нац. аграр. ун-т, Вінниця, 2017. 260 с.
9. Мазур Ю. Державна підтримка АПК України: суть, значення та сучасний стан. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 128 – 136.
10. Онисько С.М., Кіц М.В. Удосконалення організаційно-економічного механізму державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Фінанси України*. 2015. №4. С. 86 – 95.
11. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси : монографія / Давидов Г.М., Шалімова Н.С., Лисенко А.М., Магопець О.А. Кропивницький : ФО-П Александра М.В., 2017. 208 с.
12. Осіпова А.А. Напрями державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2020. № 4. URL: <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2020/4/5883> (дата звернення 08.05.2021)
13. Павлова Г. Державна підтримка як складова системи державного регулювання аграрного сектора економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 11. URL: <http://www.investplan.com.ua> (дата звернення 04.05.2021).
14. Панухник О. Напрями та шляхи трансформації державної підтримки суб'єктів аграрної сфери України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 1. С. 5 – 10.
15. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page> (дата звернення: 10.05.2021).
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 груд. 2014 р. № 71-VIII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/71-19/paran2#n2> (дата звернення: 10.05.2021).
17. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 груд. 2015 р. № 909-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/909-19/page> (дата звернення: 11.05.2021).
18. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1877-IV (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 05.05.2021).
19. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лют. 2017 р. № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
20. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 07 лип. 2010 р. № 2464-VI. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення: 09.05.2021).
21. Про Порядок акумуляції та використання коштів, які нараховуються сільськогосподарськими товаровиробниками платниками податку на додану вартість щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва, включаючи продукцію (крім підакцизних товарів), виготовлену на давальницьких умовах із власної сільськогосподарської сировини : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лют. 1999 р. № 271. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/271-99-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2021).
22. Про фіксований сільськогосподарський податок : Закон України від 17 груд. 1998 р. № 320-XIV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/320-14> (дата звернення: 09.05.2021).
23. Прунцева Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 1 (37). С. 79 – 88.
24. Річний Звіт про виконання Державного бюджету. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini> (дата звернення: 12.05.2021).

25. OECD: PSE Database URL: <https://www.oecd.org/switzerland/producerandconsumerssupportestimatesdatabase.htm> (дата звернення: 13.05.2021).
26. Shalimova N., Magopets O., Shalimov V. Priorities of Regional Development in the Taxation of Agricultural Producers and Distribution of State Financial Support in the Context of Ensuring Innovative Development of the Region. *Innovation Economics And Management*. Batumi, Vol. VI, № 1, 2019. P. 14 – 27.

References

- Vasil'ieva, L. M. (2019). Derzhavna pidtrymka aharnoho sektoru ekonomiky krainy v umovakh funktsionuvannia v skladi SOT iak osnova zabezpechennia prodovol'choi bezpeky [State support of the agricultural sector of the country's economy in terms of functioning within the WTO as a basis for food security]. *Modern Economics – Modern Economic*, 17, 55 – 60 [in Ukrainian].
- Mochernyj, S. V. (Eds.). (2000-2002). *Economic encyclopedia*. Kyiv: Vydavnychyj tsentr «Akademiia».
- Koniewa, I. I. (2016). Derzhavna finansova pidtrymka pidpriemstv APK: stan ta stratehiia rozvytku. [State financial support of agro-industrial enterprises: state and development strategy]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, Vol. 14, 802 – 807 [in Ukrainian].
- Azriliyan, A. N. (Eds.). (2001). *Concise Dictionary of Economics*. Moscow: Institute of New Economy.
- Kulman, A. (2003). *Economic mechanisms*. N.I. Khrustalevoy (Ed.). Moscow : Progress; Univer.
- Kunys'kyj, K. S. (2019). Priorityetni napriamy udoskonalennia mekhanizmu derzhavnoi finansovoi pidtrymky aharnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Priority areas for improving the mechanism of state financial support for the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system – Management of the development of complex systems*, 39, 126 – 132 [in Ukrainian].
- Kushnir, S. (2017). Derzhavna pidtrymka ahropromysloвого комплексу [State support of the agro-industrial complex]. *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky – State support of the agro-industrial complex*. Vol. 1, 2, 48 – 56 [in Ukrainian].
- Lebid', V. S. (2017). Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm finansovoho zabezpechennia aharnoho vyrobnytstva [Organizational and economic mechanism of financial support of agricultural production]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia [in Ukrainian].
- Mazur, Yu. (2017). Derzhavna pidtrymka APK Ukrainy: sut', znachennia ta suchasnyj stan [State support of the agro-industrial complex of Ukraine: essence, significance and current state]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: current issues of science and practice*, 7, 128 – 136 [in Ukrainian].
- Onys'ko, S.M., & Kits, M.V. (2015). Udokonalennia orhanizatsijno-ekonomichnoho mekhanizmu derzhavnoi pidtrymky sil'skohospodars'kykh pidpriemstv [Improving the organizational and economic mechanism of state support of agricultural enterprises]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 4, 86 – 95 [in Ukrainian].
- Davydov, H.M., Shalimova, N.S., Lysenko, A.M., & Magopets' O.A. (2017). *Opodatkuvannia ta derzhavna pidtrymka sil'skohospodars'kykh tovarovyrobnykiv: rehional'ni priorityety ta ievrointehratsijni protsesy [Taxation and state support of agricultural producers: regional priorities and European integration processes]*. Kropyvnytskyi : FO-P Aleksandrova M.V. [in Ukrainian].
- Osipova, A.A. (2020). Napriamy derzhavnoi finansovoi pidtrymky sil'skohospodars'kykh pidpriemstv [Directions of state financial support of agricultural enterprises]. *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka» – International scientific journal "Internauka"*, Vol. 4. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/ua/issues/economic2020/4/5883> [in Ukrainian].
- Pavlova, H. (2013). Derzhavna pidtrymka iak skladova systemy derzhavnoho rehuliuвання aharnoho sektora ekonomiky [State support as a component of the system of state regulation of the agricultural sector of the economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, Vol. 11. Retrieved from <http://www.investplan.com.ua> [in Ukrainian].
- Panukhnyk, O. (2017). Napriamy ta shliakhy transformatsii derzhavnoi pidtrymky sub'iektiv aharnoi sfery Ukrainy [Directions and ways of transformation of state support of the subjects of the agrarian sphere of Ukraine]. *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky – Actual problems of innovative economy*, Vol. 1, 5 – 10 [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI «Podatkovyj kodeks Ukrainy» [The Law of Ukraine of December 02, 2010 № 2755-VI «Tax Code of Ukraine»]. (2010, 02 December). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page> [in Ukrainian].
16. Zakon Ukrainy vid 28.12.2014 № 71-VIII «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo podatkovoi reformy» [The Law of Ukraine of December 28, 2014 № 71-VIII « On amendments to the Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine on tax reform»]. (2014, 28 December). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/71-19/paran2#n2> [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy vid 24.12.2015 № 909-VIII «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetykh nadkhodzen' u 2016 rotsi» [The Law of Ukraine of December 24, 2015 № 909-VIII « On amendments to the Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine to ensure the balance of budget revenues in 2016»]. (2015, 24 December). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/909-19/page> [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy vid 24.06.2004 № 1877-IV «Pro derzhavnu pidtrymku sil'skoho hospodarstva Ukrainy» [The Law of Ukraine of June 24, 2004 № 1877-IV « On state support of agriculture of Ukraine »]. (2004, 24 June). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> [in Ukrainian].
19. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.02.2017 № 77 «Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia finansovoi pidtrymky sil'hosptovarovyrobnykiv» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 08, 2017 № 77 «About the statement of the Order of use of the means provided in the state budget for financial support of agricultural commodity producers»]. (2017, 08 February). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy vid 07.07.2010 № 2464-VI «Pro zbir ta oblik iedynoho vnesku na zahal'noobov'iazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannia» [The Law of Ukraine of July 07, 2010 № 2464-VI «On the collection and accounting of a single contribution to the obligatory state social insurance»]. (2010, 07 July). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> [in Ukrainian].
21. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.02.1999 № 271 «Pro Poriadok akumulatsii ta vykorystannia koshtiv, iaki narakhovuiut'sia sil'skohospodars'kymy tovarovyrobnykamy platnykamy podatku na dodanu vartist' schodo operatsij z prodazhu tovariv (robit, posluh) vlasnoho vyrobnytstva, vkluchaiuchy produktsiiu (krim pidaktsyzykh tovariv), vyhotovlenu na daval'nyts'kykh umovakh iz vlasnoi sil'skohospodars'koi syrovyny» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 26, 1999 № 271 «On the Procedure for Accumulation and Use of Funds Accrued by Agricultural Producers by Value Added Tax Payers for Transactions on Sale of Goods (Works, Services) of Own Production, Including Products (Except Excisable Goods) Made on Toll Terms from Own Agricultural Raw»]. (1999, 26 February). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/271-99-%D0%BF> [in Ukrainian].
22. Zakon Ukrainy vid 17.12.1998 № 320-XIV «Pro fiksovanyj sil'skohospodars'kyj podatok» [The Law of Ukraine of December 17, 1998 № 320-XIV «On a fixed agricultural tax»]. (1998, 17 December). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/320-14> [in Ukrainian].
23. Pruntseva, H.O. (2020). Analiz efektyvnosti derzhavnoi pidtrymky sil'skohospodars'kykh pidpriemstv [Analysis of the effectiveness of state support for agricultural enterprises]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and organization of management, № 1 (37)*, 79 – 88 [in Ukrainian].
24. Richnyj Zvit pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu [Annual Report on the Execution of the State Budget]. *treasury.gov.ua*. Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini> [in Ukrainian].
25. OECD: PSE Database. *oecd.org*. Retrieved from <https://www.oecd.org/switzerland/producerandconsumersupportestimatesdatabase.htm> [in English].
26. Shalimova, N., Magopets, O., & Shalimov V. (2019). Priorities of Regional Development in the Taxation of Agricultural Producers and Distribution of State Financial Support in the Context of Ensuring Innovative Development of the Region. *Innovation Economics And Management. Batumi, Vol. VI, 1*, 14 – 27 [in English].

Dmytro Shynkar, Postgraduate

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Key Elements of the Mechanism of State Financial Support of Agricultural Producers

The aim of the article is to study the peculiarities of the domestic system of state financial support of agricultural producers and highlight on this basis the conceptual approaches to the formation of the mechanism of state financial support of agricultural producers with the definition of its key elements.

Based on the analysis of normative legal acts, the peculiarities of providing state financial support to agricultural producers throughout the period of Ukraine's independence were clarified and the evolutionary transformation of forms of such support was established. It was found that for a long time financial support to agricultural producers was provided mainly in the form of indirect support, based on the use of a system of tax benefits (there was a special tax regime in the form of a fixed agricultural tax and a special value added tax regime). Only in recent years, after the abolition of the special regime of value added tax, direct support for agricultural producers became a priority. Analysis of the effectiveness of state support for agriculture, based on data from the Organization for Economic Cooperation and Development, shows that compared to EU countries, the level of state financial support for agricultural producers in Ukraine remains quite low, and the assessment of support indicates its inefficiency. In order to solve the problems of ensuring the effectiveness of state financial support for agricultural producers, the feasibility of forming a mechanism of state financial support for agricultural producers is substantiated, conceptual approaches to its construction and content are identified and key elements are identified.

Based on the author's approach to understanding the concept of "mechanism" and highlighted domestic features of providing state financial support to agricultural producers, the author's interpretation of the concept of "mechanism of state financial support of agricultural producers" is proposed. This a mechanism is a system of financial relations that arise between the state and agricultural producers in the relevant institutional environment, based on certain principles and conditions, provide for the use of forms and tools that can stimulate agricultural production and provide favorable conditions for agricultural development.

agricultural producers, state financial support, mechanism of state financial support, direct support, indirect support, tax benefits, special tax regime, budget grants, budget subsidies

Одержано (Received) 18.05.2021

Прорецензовано (Reviewed) 24.05.2021

Прийнято до друку (Approved) 31.05.2021